

VIII. fejezet

Mit tett és mit mondott, mikor boldogan jobblétre szenderült

¹⁰⁹ Megtérése óta már húsz esztendő telt el, mikoron elérkezett életének vége úgy, ahogyan az isteni végzés jó előre tudtára adta neki. Egyszer ugyanis, midőn a boldogságos atya Illés testvér társaságában Folignóban időzött, éjszakának évadján, mialatt mind a ketten mélyen aludtak, Illés testvér előtt egy fehér ruhába öltözött, fölötte igen koros és tiszteletreméltó külsejű papi ember jelent meg, és így szólt hozzá: „Kelj fel, testvér, és mondd meg Ferenc testvérnek, hogy immár tizennyolc esztendeje múlt, hogy szakított a világgal, és kizárólag Krisztus szolgálatára szentelte magát; mostantól számítva azonban már csak két esztendeig maradhat e világban, utána az Úr hívó szavára minden földi lény útjára kell lépnie.”

És íme, az Úr szava, melyet pedig sokkal korábban jelentett ki, a mondott időben pontosan be is teljesedett. Mikor már több napja pihent a vágyva vágyott helyen, és egyre határozottabban érezte, hogy halálának ideje közeledőben van, magához kérétt két testvérét, két különösen szeretett fiát, és megparancsolta nekik, hogy közelgő halálára és utána felhajnalló új életére való tekintettel ujjongó lélekkel és messzezsengő hangon énekeljék el az Úr dicséretét. Ő maga pedig, már amennyire tőle tellett, az ismert dávidi zsoltárba kezdett: „Szavammal az Úrhoz kiáltok, szavammal az Úrhoz könyörgök.” A körülötte álló testvérek egyike, akit a szent igen nagyon kedvelt, és aki valamennyinél nagyobb mértékben viselte szívén a testvérek sorsát, mikor ezt látta, és megértette belőle, hogy a halál közvetlenül a küszöbön áll, így szólt hozzája: „Kedves atyám, jaj nekünk, fiaid immár atya nélkül maradnak, és elveszítik szemük fényét. Ne feledkezzél meg tehát árváidról, akiket itt hagysz, bocsásd meg bűneiket, s a jelenlevőket és távollevőket egyaránt örvendeztesd meg szent áldásoddal.” Mire a szent ezt válaszolta: „Fiam, engem már hív az Úr. Testvéreimnek, a távollevőknek és az itt levőknek szívesen megbocsátom minden botlását és bűnét, és amennyiben hatalmamban áll, feloldozom őket; jelentsd ezt nekik, és áldd meg nevemben valamennyiüket.”

¹¹⁰ Azután előhozatta az evangéliumos könyvet, és olvasni kezdte belőle Szent János evangéliumát ettől a helytől kezdve:

„Hat nappal húsvét előtt tudván Jézus, hogy eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához...” És érdekes, a miniszter éppen ezt a szakaszt akarta olvastatni, még mielőtt erre parancsot kapott volna, és a könyv is, jóllehet az egész Bibliát tartalmazta, első fellapozásra ennél nyílt ki. Olvasás után megparancsolta, hogy övezzék fel vezeklő övvel, és hintsék meg hamuval, mivelhogy hamarosan földdé és hamuvá lesz. Mialatt az összes testvérek, akiknek atyja és vezetője volt, összesereglettek, és tisztelettel körülállva várták boldog kimúlását és szerencsés végét, íme, szentséges lelke elvált testétől, s beletemetkezett az örök fény mérhetetlen tengerébe, teste pedig elaludt az Úrban. Testvéreinek és tanítványainak egyike, egy különben széltében-hosszában ismert ember, kinek nevét azonban jobbnak látom elhallgatni, mert életében nem kíván ilyen nagy kegyelemmel dicsekedni, látta, hogyan emelkedett a szentséges atya lelke a nagy vizek fölött egyenesen a mennybe. Úgy tűnt fel, mint egy csillag, melynek nagysága azonban a holdéval vetekedett; fényes volt, mint a nap, és egy fehér felhőn úszott.

¹¹¹ Joggal mondhatjuk tehát róla: „Ó, mily dicsőséges ez a szent, kinek lelkét tanítványa az égbe szállani látta! Szép, mint a hold, tiszta, mint a nap; mialatt fehér felhőbe burkolva a magasba szállott, vakító fényben ragyogott. Ó, te valóban égő lámpása a világnak, ki napnál fényesebben világítottál Krisztus Egyházában, immár bevontad fényességed sugarait, és az örök fény honába távozva a mi nyomorúságos társaságunkat az angyalok és a szentek közösségével cserélted fel! Ó, te a fáradhatatlan igehirdetés utolérhetetlen kedvessége, ne mulaszd el gondját viselni fiaidnak, bár már levetetted a halandó test bilincseit! Hiszen tudod, nagyon jól tudod, milyen nyomorúságos helyzetben hagytad őket; mert lám, tömérdek munkájukat és sokféle szorongatásukat egyedül a te jelenléted tette számukra elviselhetővé a napnak minden órájában. Ó, te valóban könyörületes és szentséges atya, ki mindig kész voltál megbocsátani tévelygő fiaidnak! Áldunk tehát, szent atyánk, akit megáldott a Magasságbeli, a mindennek fölött való és örökké áldandó Isten. Ámen.”

IX. fejezet

A testvérek siránkozása és öröme, mikor látták, hogy a szent a keresztlejeit viselte magán; a Szeráf szárnyairól

¹¹² Akkoron nagy népsokaság verődött össze, mely szüntelenül magasztalta Istent, és váltig hajtogatta: „Dicsértessél és áldassál, mi Urunk és Istenünk, amiért ilyen drága kincset

bíztál reánk, érdemtelenekre! Dicséret és dicsőség neked, kimondhatatlan Szentháromság!” Assisi népe csapatostul vonult fel, sőt odaözönlött az egész vidék, hogy tulajdon szemével lássa Isten nagy műveit, melyeket szent szolgájában dicsőségesen megmutatott a fölséges Úr. Mindenki örömeinek zengett úgy, ahogyan szívének benső érzése ihlette, és mindenki magasztalta az Üdvözítő mindenhatóságát, hogy ím betöltötte szívük vágyát. Csak a fiak sírtak atyjuk elvesztésén, és szívük fájdalmának könnyekben és mély sóhajtásokban engedtek szabad folyást.

Fájdalmukat azonban mérsékelte a szokatlan öröm, és a megmutatkozó csoda újszerűsége valamennyiüket módfeletti bámulatra indította. Így azután gyászuk énekre, siralmuk ujjongásra fordult. Mert még senki sem hallotta, senki a szeme elé kerülő írásokban nem olvasott róla, s következésképpen nem is hitte volna, ha olyan kézzelfogható bizonyíték nem szólt volna mellette. Mert valóban a szeplőtelen Bárány keresztlélek és szenvedésének képe ismétlődött meg benne, aki lemosta a világ bűneit. Úgy tűnt, mintha csak az imént emelték volna le a keresztről: keze és lába szegekkel átluggatottnak, jobb oldala pedig lándzsával átalvertnek látszott. Ezenfelül bőre, mely azelőtt barna volt, most csak úgy ragyogott a fehérségtől, és szépségével mintegy a boldog feltámadás előízét éreztette. Arca olybá tűnt, mintha angyalarc lett volna, s nem is halotthoz, hanem élő emberhez tartozott volna. Hasonlóan többi tagjai is olyan lágyságot és hajlékonyságot mutattak, mint egy ártatlan kisdédé. Idegei nem zsugorodtak össze, mint a halottaknál szokás, bőre nem keményedett meg, s tagjai nem merevedtek meg, hanem ide-oda mozogtak, ahogyan csak akarták.

¹¹³ Mialatt valamennyiük szeme láttára ilyen csodás fényben ragyogott, és teste mind fehérebbé lett, csodálatos volt látni kezefején és lábán nem annyira a szegek okozta lyukakat, mint inkább magukat a húsból képződött szegeket, melyek a vas sötétbarna színét mutatták, és vérrel aláfutott jobb oldalát. A vértanúság eme jelei azonban nem keltettek borzalmat a szemlélők lelkében, hanem ellenkezőleg, növelték a látvány szépségét és báját, mint ahogyan a fehér padlóba rögzített fekete kövecskék fokozzák a változatosságot.

A testvérek és fiak tömegesen özönlöttek hozzá, és könnyeket hullatva csókolták a kegyes atya kezét és lábát, aki immáron örökre itt hagyta őket, nemkülönben jobb oldalát, melynek sebében annak emléke újult meg, aki az onnét kifolyó vérrel és vízzel kiengesztelte a világot az Atyával. A nép már azt is nagy

kegynek vette, hogy megengedték neki, nem megcsókolni, hanem csupán látni Jézus Krisztus szentséges sebhelyeit, melyeket Szent Ferenc a testén viselt. Ezek láttára ki gondolt volna sírásra öröm helyett? Aki sírt, inkább örömében sírt, nem pedig fájdalmában. Kinek lett volna olyan érckeble, hogy sóhajtozásra ne indult volna; kinek olyan kőszíve, hogy részvétre ne gyulladt volna? Avagy ki lett volna olyan tompa elméjű és érzéketlen, hogy ilyen kézzelfogható tényből meg ne értette volna: szentünkre, miként különös kitüntetésben részesült a földön, azonképpen kimondhatatlan dicsőség vár a mennyekben is.

¹¹⁴ Ó, mily különös kegy, a kivételes szeretetnek milyen beszédes bizonyága, hogy a közkatonát ugyanolyan ragyogó fegyverekkel ékesítik, amilyenek nagy méltóságáért egyedül a királyt illetik! Ó, örök emlékezetre méltó csoda; ó, minden tiszteletet és bámulatot keltő nagy esemény, mely szemmel láthatólag elénk varázsolta azt a titkot, melyben a szeplőtelen Báránynak öt nyílásból forrásozó vére tisztára mosta a világ bűneit! Ó, fölséges szépsége az éltető keresztnek, mely életet ad a holtaknak, s melynek terhe olyan könnyű, sebe olyan édes, hogy a halott test új életre támad, és a beteg lélek új erőre kap benne! Nagyon, de nagyon szeretett téged az, akit ilyen különös módon megdicsőítettél! Dicsőség és áldás az egyedül bölcs Istennek, aki megújítja a jeleket, és megismétli a csodákat, hogy új kinyilatkoztatásokkal erősítse a gyengék lelkét, és látható csodák megmutatásával a láthatatlanok szeretetére ragadja szívüket. Ó, csodálatos és szeretetreméltó intézkedése az isteni gondviselésnek, mely hogy a csoda újszerűségét illetőleg minden kétséget eloszlasson, előbb Abban mutatta meg, aki a mennyből szállott alá, hogy utána csodálatos módon abban ismételve meg, aki a földön élt! A könyörület igazi Atyja valóban meg akarta mutatni, milyen nagy jutalomra érdemes az, aki Őt teljes szívből kívánta szeretni, arra tudniillik, hogy a mennyei karoknak minél magasabb és Istenhez minél közelebb álló rendjében kapjon helyet.

És ezt a célt minden bizonnyal elérhetjük, ha a Szeráf módjára két szárnyunkat fejünk fölé emeljük, más szóval, ha Szent Ferenc példájára minden jó cselekedetünkben tiszta szándék és helyes cselekvés vezérel bennünket, és ha minden tettünket Isten felé irányítva mindenben egyedül neki kívánunk tetszeni. A szárnyaknak a fej befedésére okvetlenül össze kell hajolniuk, mivel a világosság Atyjának szemében a cselekvés helyessége a szándék tisztasága nélkül, és fordítva, mit sem ér.

Hiszen Ő maga mondja: „Ha szemed jó, egész tested világos; ha a szemed rossz, egész tested sötét.” Mert nem az a jó szem, amelyik a valóság ismeretének hiányában nem látja azt, amit látnia kellene, még kevésbé az, amelyik a tiszta szándék hiányában azt nézi, amit nem volna szabad látnia. Az első esetben nem jónak, hanem vaknak, a másodikban pedig romlottnak kell mondanunk a szemet. E szárnyak tollai a könyörülő Atyaisten szeretete és a szigorúan ítélkező Úr félelme; ezeknek kell a választottak lelkét a földi dolgok fölé emelni azzal, hogy rendetlen kívánságaikat elfojtják és tiszta érzéseiket elrendezik. A repülésre szolgáló szárnyak a felebaráti szeretet kettős kötelességének teljesítésére képesítenek bennünket: arra tudniillik, hogy a lelket Isten igéjével felüdítsük, a testet pedig anyagi eszközökkel gyámolítsuk. A két szárny csak kivételesen ér össze, mert nagyon ritka az olyan ember, aki mind a két feladatot egyenlő mértékben teljesíteni tudná. Ezeknek a szárnyaknak tollai a különféle cselekedetek, amelyekkel embertársainknak jó tanáccsal és anyagi támogatással szolgálunk. Végül a két utolsó szárny a mezítelen testnek érdemekkel való befödésére szolgál. Ez mindannyiszor megtörténik, valahányszor a bűn elkövetésével lemeztelenített testet a bűnbánat és gyónás által visszaszerzett ártatlansággal újból felruházzuk. Ezeknek tollai a különböző érzések, melyek részben a bűn utálatából, részben az igazság szeretéséből fakadnak.

¹¹⁵ Boldogságos Ferenc atyánk a legtökéletesebb módon megvalósította mindezt. Hiszen ő a Szeráf képét és alakját mutatta, és azzal, hogy kitartott a kereszten, kiérdemelte, hogy a tiszta szellemek legmagasabb rendjéig szárnyalhatott. Mert mindvégig hűségesen kitartott a kereszttel, és sem fáradságot, sem vesződséget nem sajnált, csakhogy mindenben teljesíthesse az Úr akaratát.

A testvérek, akik együtt éltek vele, jól tudják, milyen gyakran vette ajkára Jézus nevét, s mily édesen, kellemesen, gyöngéden és szeretetteljesen szólt Róla. A száj a szív bőségéből szólt, és kiapadhatatlan szeretete átjárta egész valóját. A legbensőségesebben összeforrott Jézussal; szüntelenül Jézust hordozta szívében, Jézust hordozta ajkán, Jézust hordozta fülében, Jézust hordozta szemében, Jézust hordozta kezében, Jézust hordozta minden porcikájában. Ó, hányszor, de hányszor megtörtént, hogy mialatt ebédnél ült, Jézus nevének hallatára, kiejtésére vagy csak gondolatára egészen megfeledkezett az evésről! Úgy járt ő is, mint az a szent, akiről ezt olvassuk: „Látván nem látott, hallván nem hallott.” De az

is gyakran megesett vele, hogy miközben az úton haladt, Jézusról szóló elmélkedésében és éneklésében teljesen elfeledkezett az útról, és az összes teremtményeket Jézus nevének dicsőítésére szólíttatta. És mivel túlradó szeretetében szüntelenül szívében hordozta és forgatta Jézus Krisztust, és pedig a megfeszítettet, azért mindenki másnál jobban megdicsőítettett annak a Jézusnak jegyével, akit elragadtatásában gyakran szemlélt kimondhatatlan és megfoghatatlan dicsőségében az Atyaisten jobbján ülve: akivel Ő, a Magasságbelinek magasságbeli Fia a Szentlélekkel egyetemben él és kormányoz, győz és uralkodik minden századokon át. Ámen.

Részlet Celanói Tamás Assisi Szent Ferencről szóló második életrajzából

CLXII. fejezet

Élete végén hogyan buzdította és áldotta meg a testvéreket

²¹⁴ Ezt mondja a Bölcs: „Az ember életének végén lesznek cselekedetei nyilvánvalókká.” E mondás igazságát fényesen igazolva látjuk szentünk életében. Lám, aki vidám lélekkel járta az Úr parancsainak útját, az az erények minden fokát megjárva végül feljutott a csúcsra, és mint a hajlítható érc, a sokféle megpróbáltatás pörölycsapásai alatt tökéletesen kiformálódva elérte az elérhető legnagyobb tökéletességet.

Csodálatos tettei akkor ragyogtak fel legfényesebben, istenes élete akkor mutatkozott meg legvilágosabban, mikor a múltó világ csábításait lábbal tiporva akadálytalanul szárnyalt az ég felé. Mivel pedig szégyennek tartotta volna, hogy a világnak éljen, mindvégig szerette övét, s a halált énekszóval fogadta.

Mikor ugyanis érezte, hogy közelednek az utolsó napok, melyeken a múltó fény kilobbanását az örök világosság kigyúlása követi, erényeinek példájával mutatta meg, hogy semmi közössége nem volt e világgal. Súlyos betegségétől, mely egyúttal véget vetett további szenvedéseinek, egészen elcsigázva egy napon azt kérte, hogy csupaszon a puszta földre fektessék, hogy ama végső órában, melyben ellenfele még támadást intézhet ellene, meztelenül vehesse fel a harcot szintén meztelen ellenfelével.

Valóban félelem nélkül várta a győzelmet, és imára kulcsolt kezeivel már az igazság koronáját tartotta. Így a földre fektetve és egy zsákszövettel letakarva, arcát szokása szerint az ég felé emelte, és egész lelkével a közelgő dicsőség felé figyelt.

Eközben bal kezével jobb oldalának sebét takargatta, nehogy meglássák. A testvéreknek pedig ezt mondotta: „Én megtettem, amit tennem kellett, amit nektek kell tennetek, arra tanítson meg benneteket Krisztus.”

²¹⁵ E látványra fiainak szeméből valóságos könnypatakok indultak meg, szívükből mély sóhajok szakadtak fel, és a részvéttel vegyes fájdalom egészen lesújtotta őket.

Eközben gvárdiánja, miután valamennyire erőt vett zokogásán, mintegy isteni sugallatra kitalálta a szent gondolatát: felállott, fogta habitusát alsóruhájával és egy zsákszövetből készült sapkával együtt, és így szólt a szent atyához: „Vedd tudomásul, hogy én ezt a habitust és alsóruhát ezzel a sapkával egyetemben a szent engedelmesség nevében csupán kölcsönbe adom neked. De hogy megtudd, hogy semmiféle tulajdonjogod nincsen hozzá, ím ezennel szigorúan megtiltom, hogy bárkinek elajándékozd őket.”

A szent nagy örömmel hallotta ezt, és szíve túlradó vigassággal telt el, mert látta belőle, hogy a Szegénység úrnőnek tett fogadását immár végig meg tudja tartani.

Mert mindezt a szegénység iránti lángoló buzgóságból tette; ezért nem akarta még halálos ágyán sem, hogy saját, hanem csupán kölcsönkapott habitusa legyen. Hasonlóan fején is csak zsákszövetből készült sapkát viselt azoknak a sebeknek takargatására, melyek szemoperációjának emlékeként maradtak, holott finom és lágy gyapjúra lett volna szüksége.

²¹⁶ Ezután a szent az ég felé tárta karjait, és magasztalta Krisztusát, mivel már minden terhétől megszabadulva szabadon szárnyalhat feléje.

Hogy pedig megmutassa, mindenben hű követője Krisztusának, Istenének, ő is mindvégig szerette testvéreit és fiait, akiket kezdettől fogva szeretettel ölelt magához.

Ezért sorra magához szólította körülötte álló fiait, vigasztaló szavakkal enyhítette halálán érzett bánatukat, és atyai melegséggel Isten szeretésére buzdította őket. Azután beszélt nekik a türelemről és a szegénység megtartásáról, főleg pedig a szent Evangéliumnak mindenek fölé helyezéséről. Miután testvérei valamennyien köréje sereglettek, kitérte följük jobbját, és helyettesén kezdve mindegyiknek fejére tette kezét, és közben így beszélt. „Isten veletek, fiaim; maradjatok meg mindvégig az Úr félelmében! És mivel az elkövetkező kísértés és megpróbáltatás erősen közeleg, boldogok lesznek azok, akik mindvégig kitartanak abban, amit kezdtek. Én immár Istenhez sietek; ezért az Ő kegyelmébe ajánlak valamennyiőtöket.” Ezután a jelenlevőkben megáldotta a többi testvért is, akik a

világban szétszórtan éltek, sőt azokat is, akik a világ végéig utánuk jövődők voltak.

Ezt az áldást azonban, melyet a jelenlevők személyében a távollevőknek osztott, senkinek sincs joga kisajátítani; amint az másutt már megíratott, az áldásnak különleges jelentősége volt, de ezt inkább a hivatalra, mint a személyre kell magyarázni.

CLXIII. fejezet

A szent haláláról; mit tett halála előtt

²¹⁷ Mialatt a testvérek keservesen sírtak és vigasztalanul búsultak, a szent atya kenyeret kért, azt megáldotta, megtörte, és mindegyiknek nyújtott belőle egy darabkát eledelül. Majd előhozatta az evangéliumos könyvet, és Szent János evangéliumából felolvastatta magának azt a részt, mely így kezdődik: „Húsvét ünnepe előtt...”. Ezzel annak a szentséges vacsorának emlékét újította meg, melyet utoljára fogyasztott tanítványaival az Úr. Mindezt ennek a szent cselekménynek emlékeztére cselekedte, hogy ezzel is megmutassa mélységes szeretetét, melyet testvérei iránt érzett.

Az a néhány nap, mely haláláig még hátra volt, himnuszok zengedezésével telt el. Forrón szeretett társait nem győzte eleget biztatni, hogy vele egyesülve dicsérjék Krisztust. Ő maga, már amennyire tőle telt, erre a zsoltárra gyűjtött rá: „Szavammal az Úrhoz kiáltok, szavammal az Úrhoz könyörgök...”. A teremtményeket is Isten dicséretére szólította fel, és bizonyos versekkel, melyeket korábban költött, váltig biztatta őket, hogy szeressék Istent. Sőt, magát a halált is, mely pedig mindenki más előtt olyan félelmetes és gyűlöletes, dicséret zengésére biztatta, örömtől repesve mintegy eléje futott, és mint kedves vendégét hívogatta: „Csak jöjj, halál nővérem!”

Az orvost pedig így biztatta: „Nosza, orvos testvér, jósold meg halálom idejét, mely az élet kapuja lesz számomra.” Azután a testvérekhez fordult: „Ha látjátok - mondta -, hogy elérkezett a végső óráim, tegyetek le meztelenül a földre úgy, mint tegnapelőtt láttátok, és halálom beálltától számítva hagyjatok ott annyi ideig, amennyi egy mérföldnyi út kényelmes megtételéhez szükséges.”

Végre elérkezett az óra, és miután Krisztus minden titka beteljesedett benne, lelke boldogan Istenhez röppent. Hogyan látta egy testvér a szent atya lelkét elköltözése közben

^{217a} Egyik testvére és tanítványa, egy különben nagyon ismert nevű ember, látta, hogyan emelkedett a szentséges atya lelke a

nagy vizek fölött egyenesen az égbe. Úgy tűnt neki, mint egy csillag, mely nagyságban a holddal, fényben pedig a nappal vetekedett, és egy fehér felhőn utazott.

Nagy népsokaság verődött össze, mely szüntelenül dicsérte és magasztalta az Úr nevét. Assisi egész népe csapatostul vonult fel, sőt odaözönlött az egész vidék, hogy tulajdon szemével lássa Isten nagy műveit, melyeket szolgájában megmutatott az Úr. A fiak keservesen sírtak ilyen kiváló atya elvesztésén, és szívük fájdalmának könnyekben és mély sóhajokban adtak kifejezést.

Fájdalmukat azonban mérsékelte és gyászukat örömeinkre fordította a csoda újszerűsége. Mert ott látták maguk előtt a szentséges atyának Krisztus sebhelyeivel ékesített testét; keze fején és lábán nem is annyira a szegek okozta lyukakat, mint inkább magukat a húsból képződött és a húsba belenőtt szegeket látták, melyek a vas sötétbarna színét mutatták, úgyszintén vérrel aláfutott jobb oldalát. Teste, mely előbb a természettől sötétbarna volt, most fehérségtől ragyogott, és mintegy elővételezte a boldog feltámadás jutalmát. Tagjai nem merevedtek meg, mint a halottaknál szokás, hanem hajlékonyak és lágyak maradtak, mint a gyermekkorban.